

Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve 1980

Örvedetesen gyors ütemben követte az Országos Széchényi Könyvtár 1980-as évkönyve az előző kötetet. Mint az eddigiek, ez is tanulságosan mutatja be a könyvtári munka széles körét és a könyvtár tudományos dolgozóinak sokrétű érdeklődését.

Az első, a beszámoló részben *Somkuti Gabriella* a szokásokhoz híven számadatokkal érzékelteti a könyvtár feladatainak teljesítését, a rutinmunkálatok mellett elvégzett fejlesztést, a számítógépesítés mind jobban gyorsuló ütemét, valamint az országos és a nemzetközi információs rendszerekben való részvételt. Külön kiemelhető bevezetőjének utolsó bekezdése: „Az év második felében néhány biztató jel arra vallott, hogy a Budavári Palotában a könyvtár építkezése felgyorsult. Ennek megfelelően újra intenzívebbé váltak a vári felkészülés könyvtári előkészítő munkái...” Reméljük, hogy az 1983-as beszámoló már ezek befejezéséről adhat hírt. — *Papp István* hasonlóan a korábbiakhoz, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ szerepéről szól *A könyvtár és társadalmi szerepe* című írásában, amely külön kiemeli a helyismereti gyűjtemények fejlesztésével kapcsolatos programot.

A második tanulmánycsoport a könyvtári munka elvi és gyakorlati kérdéseivel foglalkozik. *Zirc Péternek* A könyvtári szakfelügyelet című tanulmánya a szükségesnél kissé bővebben ír a szakfelügyelet jogi—fogalmi meghatározásáról és a külföldi példákról. Tanulmányok az 1968 utáni fejlődésről írt bekezdései, s új távlatokat nyitnak a szakfelügyeleti munka reformjavaslatairól szóló sorok. Kár, hogy az 1958 és 1968 közötti korszakkal kapcsolatban nem használta fel a még életben levő három szakfelügyelő (*Mátrai László, Zalai Zoltán* és e sorok írója) személyes tapasztalatait, illetve az Egyetemi Könyvtár kézirat- és irattárában őrzött szakfelügyeleti iratanyagot. — *Borsa*

Gedeon a 16. századi nyomtatványok regisztrálásának lehetőségeit vizsgálva szól az anyag világhatalógusának (Corpus), illetve segédleteinek (Thesaurus és Clavis) terveiről, valamint a már napvilágot látott összefoglaló munkákról, elsősorban a gondozásában megjelent Clavis-kötetről, mely az Olaszországban 1465 és 1600 között működött nyomdászokról és könyvkereskedőkről nyújt tájékoztatást (*Könyvtáros*, 1980. 11. sz.).

A harmadik tanulmánycsoportban az OSZK gyűjteményeiről és történetéről olvashatunk. *Haraszthy Gyula* a Széchényi Könyvtárnak az első világháborút követő infláció alatti „kinkeserves” kísérleteiről, a *Lukinich Imre* igazgató által kezdeményezett, jövedelemszerzést célzó könyvaukcióiról, azok sikerességéről ír, s ezzel is megokolja, hogy miért keletkezett (s részben van még ma is) oly sok hiány nemzeti könyvtárunk gyűjteményében a húszas évtized első felére vonatkozólag. — *Wix Györgyné* az állomány teljességére való törekvés lehetőségeiről és korlátairól, a patriotika-gyűjtés hiányainak visszamenőleges pótlási lehetőségeiről szól. (Annak ellenére, hogy — statisztikai megállapításai szerint — 92 százalékos teljességről van szó, kifejti: rendkívül munkaigényes ez a művelet, melyet csak viszonylagos siker reményében érdemes megkezdni, s a hiány így sem lesz pótolható teljesen.) — *Bánáti Istvánné* az OSZK olvasói betűrendes könyvkatalógusát ismerteti mindenre kiterjedő részletességgel, s szól kialakulásának történetéről is.

A negyedik csoportban könyv- és művelődéstörténeti tanulmányokat találunk. *Szabó András* a Károlyi Gáspárral és a Vizsolyi Bibliával kapcsolatos eddigi téves megállapítások kiigazítására tesz kísérletet. Utolsó bekezdésében megállapítja, hogy a bibliafordító eredeti neve „Radicsics” volt, s a magyar név helyes

formája „Károlyi”. — *Heltai János* a heidelbergi egyetemen 1595 és 1621 közt (Pareus Dávid professzorsága alatt) tanuló magyarországi diákok és (ez lényeges!) patrónusai adattárát nyújtja. Kifejti, hogy a magyarországi kálvinista diákok a wittenbergi egyetem lutheránus szellemének megmerevedése miatt pártoltak át Heidelbergbe, s ott a hittudomány mellett poézissal és oktatástannal is foglalkoztak. (Érdekesekek történeti statisztikai adatai is: a 173 diák 80—90 százaléka polgári—papi származású, csaknem 50 százaléuk Debrecenből és Sárospatakról indult el, és 40 százaléuk papként került vissza hazájába. Pártfogók mintegy fele egyházi és polgári személy volt.) — *Pavercsik Ilona* folytatja a lőcsei Brewer nyomda történetéről szóló könyvterjedelmű tanulmányát, bőséges nyomdászati- és könyvdiszítés-történeti illusztrációs melléklettel. — *Szelestei N. László* a 18. századi magyarországi kalendáriumokról ír. Az utóbbi években e század nyomtatványainak feltárása

rendszeresebbé vált, számos új kiadvány, példány került napvilágra; így „a század legkeresettebb könyve” most már tartalmilag is jogosan került az érdeklődés homlokterébe. A naptári rész mellett lerövidültek a prognosztikonok, azaz jóslatok, viszont terjedelmesebbé vált az ismeretterjesztő anyag. A praktikus tudnivalók mellett majdnem mindenütt találkozunk krónikás részekkel is. Ezekkel együtt bővült a honismereti statisztikai adatközlés, nőtt a versek, mesék és anekdoták, a gyakorlati jellegű orvosi, nevelési és gazdasági tanácsok aránya. A szerző megállapítása szerint a 18. század harmadik harmadában a kalendáriumok irodalmi színvonala magasabb, mint az általános hazai műveltségi szint. Az érdekes és hasznos tanulmányt a sikertelen reformkísérletekről, a szabadalmi harcokról és a terjesztésről szóló bekezdések zárják. — *Fried István* a kelet-közép-európai regény kialakulásához nyújt adalékokat a 18—19. század fordulójának tájáról vett cseh, szerb, lengyel és magyar példák bőséges felhasználásával. — *Miklóssy János* az Új Magyar Múzeumról (1850—1860) írt tanulmányában (sajnos, bibliográfiai hivatkozások nélkül) ismerteti — talán kissé indokolatlan Toldy Ferenc-ellenes éllel — az abszolutizmus első évtizedében megjelent neves „szemle” történetét, ideológiai szerkezetét. — *Kovács Ilona* az amerikai magyar emigráció egy kicsiny, nehéz sorsú töredékének 1890 és 1918 közötti műveltségtörténetéről ír *A St. Paul-i Baross Gábor Társaság és Betegsegélyző Egylet könyvtárának története* című tanulmányában. A kis taglétszámú egylet csekélyke könyvtárának története érzékelteti, milyen volt akkor az anyanyelvi kultúra iránti igény, és hogyan hatott az asszimiláció. *Lichtmann Tamás* tanulmánya, a *Szintézis-kísérlet a 20. századi magyar történelmi regényben. Az Erdély-trilógia a magyar és a világirodalomban* Móricz Zsigmond hatalmas művét elemelve arra mutat rá, hogy az író Bethlen Gábor alakjában saját magát, lényének egyik arculatát óhajtotta megjeleníteni, s hogy korpéje bizonyos mértékig tükrözi az első világháború utáni generáció megrázkódtatásait. Befejezőként analógiát keres a Móricz-mű és *Heinrich Mann* munkája, a *IV. Henrik* között.

Összefoglalóan: miként előzményei, az 1980-as kötet is hűen tükrözi nemzeti könyvtárunk szorgalmas, nehéz és tudós munkáját. (Szerk. Németh Mária. 1982. OSZK, 609 l. 130 Ft.)

Tóth András